

Citation:

J.T. Wiebes, Levensbericht J. van der Vecht, in:
Levensberichten en herdenkingen, 1992, Amsterdam, pp. 69-72

Levensbericht door J.T. Wiebes

Jacobus van der Vecht

5 juli 1906 - 15 maart 1992

Jacobus van der Vecht

69

Jaap van der Vecht overleed op 15 maart 1992 in zijn woning te Putten (Gld). Hij was al een tijd lang ziek, maar wilde thuis blijven. Gemakkelijk waren de jaren niet, want hij miste het contact met collega's en vakgenoten.

Op school was Jaap een knappe leerling. Toen hij biologie ging studeren in Leiden, kon hij kiezen uit twee beurzen: één van de stad 's-Gravenhage, waar hij was geboren - zijn vader was er 'keldermeester' bij Koningin Moeder Emma - en één van het rijk.

In 1928 studeerde hij af en vertrok naar Nederlandsch Indië, om als dierkundige bij het Instituut voor Plantenziekten te Buitenzorg te worden aangesteld. Hij bleef daar in deze functie tot 1947 en tot 1951 als hoofd van de instelling. Van 1952 tot 1955 was Van der Vecht hoogleraar in het dierkundig gedeelte van de Plantenziektenkunde bij de Faculteit van Landbouw te Buitenzorg. Daarna keerde hij terug naar Nederland, waar hij werkzaam was in het Rijksmuseum van natuurlijke historie. In 1962 werd hij benoemd tot buitengewoon hoogleraar in de Systematiek der dieren aan de Rijksuniversiteit te Groningen. In 1963 werd hij lid van de Akademie. In 1964 volgde hij H. Boschma op als gewoon hoogleraar in de Systematische dierkunde aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

Vijf jaar later ging hij, om redenen van gezondheid, met emeritaat. Na verloop van tijd vestigde hij zich, met zijn vrouw, in Putten. Hij ging er nog een aantal jaren actief door met wetenschappelijk onderzoek.

'Toen ik biologie ging studeren had de insektenwereld reeds enige jaren mijn intense schooljongensbelangstelling gehad. Mijn richting was hiermee eigenlijk reeds bepaald', zei Van der Vecht in zijn rede ter bevestiging van de aanvaarding van het ambt van hoogleraar in de plantenziektenkunde te Bogor. Toch richtte zich deze belangstelling in het begin niet op de studie van economisch belangrijke dieren, waaraan hij pas in Indië met grote vlijt begon, maar op de faunistiek van geangelde vliesvleugelige insekten (bijen en wespen). In Nederland had hij, nauwelijks twintig jaar oud, hierover al belangrijke artikelen gepubliceerd, en hij bleef dit in Indië doen, bij elkaar ongeveer vijfendertig in getal in de vijfentwintig jaar dat hij er verbleef (onderbroken door de oorlog). Zijn belangrijkste werk, betref in die tijd de schadelijke insekten en hun bestrijding. In 1933 promoveerde hij in Leiden op een proefschrift getiteld 'De groote peperwants of semoenjoeng'. Over schadelijke organismen publiceerde hij, voor en na de oorlog, echter een twintigtal artikelen, waaronder omvangrijke over proeven met derris tegen plagen, over de klapperrups, de beruchte mentek-ziekte van de rijst en het rijst-aaltje. In het bekende boek van L.G.E. Kalshoven, over de plagen der cultuurgewassen in Indonesië, schreef Van der Vecht een hoofdstuk over op planten parasiterende aaltjes.

In zijn al aangehaalde rede betoogde Van der Vecht dat het een karakteristiek aspect van de landbouw-entomologie is dat de economische betekenis van een insektensoort die op een cultuurplant leeft, vooral wordt bepaald door het aantal exemplaren van de soort optredend 'op een bepaald moment, in een zekere ruimte'. De schadelijke toestand ontstaat na een sterke vermeerdering in aantal

van een organisme, dat ook onder andere omstandigheden voortdurend aanwezig is, maar in zulke geringe aantallen dat er van schade van economisch belang geen sprake is. In zijn onderzoek stelde Van der Vecht dus het vraagstuk centraal van de schommelingen in populatie-dichtheid, onder invloed van de voortdurend wisselende inwerking van milieu-factoren: voedsel, klimaat, natuurlijke vijanden. Van elke categorie vond hij voorbeelden. Bij de grote peperwants, die planten aansteekt en sap zuigt, bleek de beschikbare hoeveelheid voedsel de bepalende factor te zijn voor het aantal individuen dat opgroeit.

Bij de 'mentek'-ziekte van de rijst, die ten onrechte aan kali-gebrek in de sawah-bodem werd toegeschreven, bleek een parasitair aaltje een belangrijke rol te spelen. De wisselingen in de Oostmoesson-droogte gaven een bevredigende verklaring van de gevonden fluctuaties in het optreden van de ziekte: een klimaatsfactor dus.

Over de bestrijding van klapperrupsen, die aan bladeren van de klapperboom vreten tot slechts de nerven en verdorde flarden van de bladslippen over zijn, heeft Van der Vecht vlak voor de oorlog geschreven: besproeiing met derris-suspensies zijn een beter middel dan het afkappen en verbranden van de bladeren der aangetaste bomen. Later ging hij hierop door met een artikel dat al voor de oorlog gereed was: een analyse van de aantalsschommelingen van de klappermot in een 800 hectaren grote kokospalm-aanplant gedurende veertig opeenvolgende generaties, en beschreef de invloed van parasitaire insecten op een plaag.

Het gebied van zijn andere interesse, de taxonomie van wespen, waaraan hij zich, in de jaren vijftig terug in Nederland, volop kon wijden, is ook zo'n voorbeeld van een lange tijd tussen de verschillende delen van een publikatie. De herziening van de indo-australische soorten van het geslacht *Ropalidia* begon met deel I in 1941 - deel II verscheen na de oorlog, in 1962, bijna twintig jaar later! Het was één van een zestigtal artikelen dat Van der Vecht tussen 1955 en 1990 publiceerde, waarvan veertig over plooiwespen (waaronder onze limonadewespen vallen). Een grote produktie: te zamen 1300 pagina's druk, waarvan 900 over plooiwespen. Daarvan zijn er 250 'secundair': een wereld-catalogus van een subfamilie en één van de genera (groepen soorten). Van der Vecht was geobsedeerd door de verscheidenheid van insecten. 'Insecten zonder tal: een uitdaging' was de titel van een voordracht die hij in 1973 voor de Afdeling Natuurkunde hield. Zijn deelname aan het grote project van de wereldcatalogus (in zijn geval: *Catalogus Hymenopterorum*) kwam hieruit voort, en ook zijn belangstelling voor de wordingsgeschiedenis van deze veelvuldigheid: de evolutie.

In 1946 kon Van der Vecht een studiereis naar de Verenigde Staten van Amerika maken. Hij ontmoette daar de groten van het vak en maakte kennis met de nieuwste ontwikkelingen, die grote indruk op hem maakten. Toen hij voorgoed terug was in Nederland droeg hij de inzichten aangaande de moderne systematiek der dieren en de samenhang van systematiek en evolutie uit en hij gebruikte veel van zijn eigen vondsten als illustratie. Zo had Van der Vecht al in Indië de merk-

waardige tegenstelling gevonden tussen de eenvormigheid van het kleurpatroon in geografische stabiele delen van de archipel en de sterke geografische variatie in dat patroon op minder stabiele, marginale eilanden. Hij verklaarde het verschijnsel alleszins bevredigend door een verbrokkeling van een oorspronkelijk continu areaal. Nu kon hij aanknopen bij de theoretische achtergrond beschreven door Mayr en Simpson. Hij besprak deze op vergaderingen en bijeenkomsten en had grote invloed op jonge Nederlandse systematici, vooral tijdens zijn hoogleraarschap in Leiden. Hij begon dat met een bespreking van de numerieke taxonomie en introduceerde zo in Nederland weer een nieuwe ontwikkeling in de systematiek der dieren. Het Leidse ordinariaat duurde, jammer genoeg, erg kort en hij had dan ook weinig promovendi.

Na zijn emeritaat woonde Van der Vecht met zijn vrouw E.M. (Bep) Bourguignon (die hem altijd trouw had geholpen bij het verzamelen van insecten) in een bungalow in Putten (Gld.) met de naam *Andrena*, zoals de zandbijen heten waaraan hij al in 1928 een belangrijke faunistische publikatie had gewijd. Tot in de jaren tachtig ging hij door met zijn werk resulterend in een serie publikaties. Langzamerhand ging de gezondheid van Bep, die na een lange ziekte vóór hem stierf, en later ook die van Jaap zelf, gestaag achteruit en zo blusten hij en zijn werk uit. Dit einde doet weinig recht aan Van der Vecht's actieve deelname aan het wetenschappelijk onderzoek en de grote invloed die hij op de studie der plooiwespen en op de Nederlandse diersystematiek heeft gehad.

Bij het samenstellen van dit levensbericht heb ik gebruik gemaakt van gegevens verkregen van velen. Ik noem en dank alleen met name dr. ing. C. van Achterberg, die een aantal persoonlijke bijzonderheden en een volledige bibliografie van J. van der Vecht heeft gepubliceerd in de *Zoölogische Mededelingen (Leiden)* 66: 295-302 (1992).